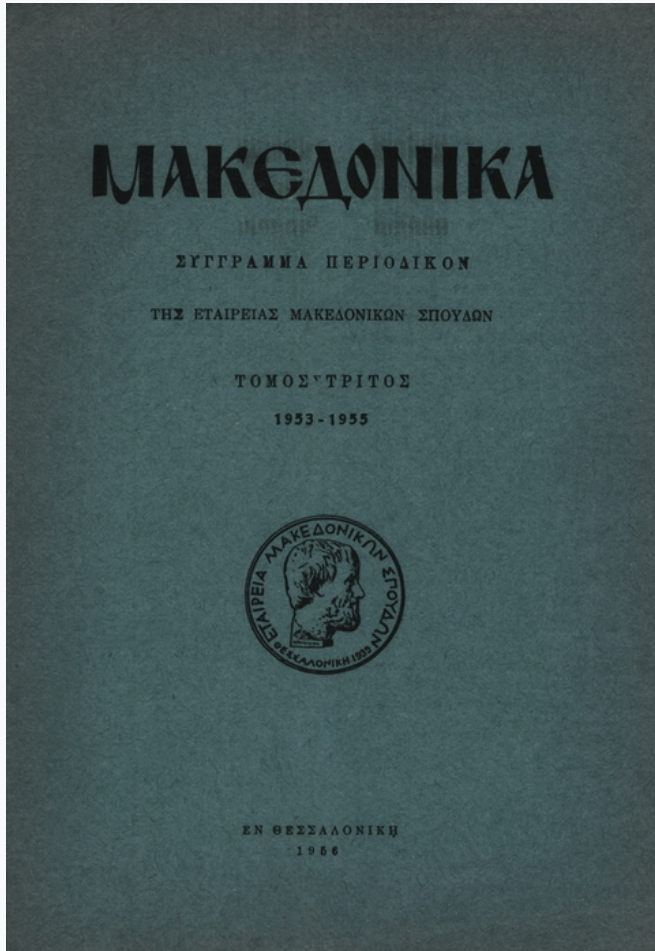

Μακεδονικά

Τόμ. 3 (1956)

Η παρά την Γαλάτισταν μονή Αγίου Νικολάου

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.1113](https://doi.org/10.12681/makedonika.1113)

Copyright © 2015, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (1956). Η παρά την Γαλάτισταν μονή Αγίου Νικολάου. *Μακεδονικά*, 3, 403-404.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.1113>

ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΓΑΛΑΤΙΣΤΑΝ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εἰς τὸ ἐσχάτως δημοσιευθὲν Ἀρχεῖον τῆς Μονῆς Βλαττάδων¹ ἐν φερμανίῳ τοῦ Σουλτάν Σελίμ τῆς 14ης Μαΐου τοῦ 1526 ἀναφέρεται ἐν Γαλατίστῃ Μονῇ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἀποτελοῦσα ἰδιοκτησίαν τῆς Μονῆς Βλαττάδων, τῆς ὁποίας τὰ ἀγροτικά κτήματα καταπατοῦνται ὑπὸ τῶν περιοίκων χριστιανῶν. Ἡ μονὴ αὕτη ἀναφέρεται καὶ εἰς ἄλλα ἔγγραφα. Εἰς ἔγγραφον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Μαξίμου τοῦ ἔτους 1488² ἀναφέρεται ὅτι ὁ μητροπολίτης οὗτος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν σταυροφόρων τῆς μητροπόλεως καὶ τοῦ καθηγουμένου τῆς Μονῆς Βλατταίων *παπᾶ κῆρ Ἰακώβου* ἔρχονται εἰς τὴν *Γαλατίτζαν* καὶ ἐξετάζουν μετὰ τῶν προουχόντων τοῦ χωρίου τὰ τῶν ὁρίων τοῦ κελλίου, τὰ ὁποία καὶ καθορίζουν. Τὸ μονῆριον δὲν εὐρίσκειται εἰς καλὴν κατάστασιν ἐλλεῖπει καταλλήλου ἡγουμένου, ὅπως ἄλλως καὶ αὕτη ἡ Μονὴ Βλαττάδων, ὡς τοιοῦτος δὲ ὀρίζεται ὁ μοναχὸς Σάββας, ὅστις ἔμνευε πρὸ καιροῦ εἰς αὐτό. Τὸ ζήτημα ὁμως δὲν φαίνεται νὰ ἔληξε μὲ τὸν καθορισμὸν τῶν ὁρίων. Οἱ χωρικοὶ ἐξηκολούθουν νὰ καταπατοῦν τὰ κτήματα τοῦ μονιδρίου καὶ διὰ τοῦτο ἡ Μονὴ Βλαττάδων καταφεύγει μετὰ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη εἰς τὸν σουλτάνον Σελίμ, ὅστις ἐκδίδει τὸ σχετικὸν ὑπὲρ τῆς Μονῆς φερμανίον.

Εἰς ἄλλο νεώτερον ἔγγραφον, τοῦ 1580, τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου³ ἀναφέρεται καὶ πάλιν ἡ Μονὴ τοῦ Ἀγίου Νικολάου ὡς κτῆμα τῆς Μονῆς Βλαττάδων. Τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον λέγει ὅτι ὁ πατριάρχης *«παλαιγενὲς χρυσόβουλλο ν ἐθέασατο, τοῦτο δὲ καὶ γράμματα σιγιλλιώδη πατριαρχικὰ ἀνέγνω τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου κηροῦ Νεῖλο υ»* καὶ τοῦ προκατόχου του πατριάρχου Ἰωάσαφ, δωροῦμενα καὶ εὐεργετοῦντα τὴν μονὴν Βλατταίων καὶ μὲ ἄλλα κτήματα καὶ *«τῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου (μοναστηρίῳ) τῷ ἐν τῇ χώρᾳ Γαλατίστα»*. Κατὰ ταῦτα τὸ μονῆριον ἔπρεπε νὰ ὑφίστατο ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ πατριάρχου Νεῖλου (1380 - 1388), ἴσως δὲ καὶ πρότερον, ἐφ' ὅσον ἀνεφέρετο καὶ εἰς *παλαιγενὲς χρυσόβουλλον*, σφζόμενον ἀκόμη τότε.

Ἐν ἔτει 1635 τὸ μονῆριον μετὰ τῆς κυριάρχου του Μονῆς τῶν Βλαττάδων περιέρχοντα εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων, διὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τῆς οικονομικῆς ἀθλιότητος, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον περιέλθει.⁴ Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ τὸ μονῆριον ὀνομάζεται *«τὸν ἅγιον Νικόλαον τὸ χεῖμα δίον τὸ ἀναμεταξὺ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας*

¹ I. K. Β α σ δ ρ α β ἔ λ λ η, Ἱστορικὰ ἀρχεῖα Μακεδονίας. Γ'. Ἀρχεῖον Μονῆς Βλαττάδων (1446—1839). Θεσσαλονίκη 1955, σ. 3.

² Τὸ ἔγγραφον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Π. Ν. Παπαγεωργίου, Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ μονὴ τῶν Βλατταίων καὶ τὰ μετόχια αὐτῆς ἐν ΒΖ τ. 8 (1889) σ. 408 κέ. Ὁ μητροπολίτης οὗτος εἶναι ὁ ἴδιος πρὸς τὸν ἀναφερόμενον ἐν τῷ ἀνωτέρῳ δημοσιευθέντι ἐγγράφῳ τοῦ 1502 τῆς Μονῆς Ἀγίου Διονυσίου. Βλ. σ. 365

³ Παπαγεωργίου, ἐνθ' ἄν. σ. 412.

⁴ F r. D δ l g e r, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. Textband. München (1948), ἀρ. 89.

καὶ τῆς Γαλατίστης.» Ἡ ὀνομασία αὕτη *χειμαδίον* ὑποδηλοῖ ὅτι τὸ μονύδριον δὲν ὑφίστατο πλέον ὡς ἐνδιαίτημα μοναχῶν, διότι εἶχεν ἐρειπωθῆ. Ἐν τούτοις ἐξακολουθεῖ νὰ ἀναφέρεται ἀκόμη καὶ εἰς μεταγενέστερα πατριαρχικά ἔγγραφα ὡς «*Ἅγιος Νικόλαος τῆς Πανίκοβης, ὁ ἐγγὺς τῆς χώρας Γαλατίστης*» μέχρι καὶ τῶν χρόνων τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' (1797).¹ Ἡ Πανίκοβα φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ τοπωνύμιον τῆς περιοχῆς, ὅπου ἔκειτο τὸ μονύδριον.

Εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 52 τέλος ἱεροδικαστικὴν πραγματογνωμοσύνην καὶ ἀπόφασιν² τοῦ 1839 δὲν ἀναφέρεται πλέον ὀνομασί, ἀλλ' ὡς χειμερινὴ ἀπλῶς βοσκή, τῆς ὁποίας τὴν ἰδιοκτησίαν διεκδικεῖ ἢ οὐχὶ μακρὰν δυτικώτερον κειμένη μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Σήμερον κατὰ τὰς πληροφορίες, τὰς ὁποίας μοῦ ἔδωσεν ὁ ἐν Γαλατίστη ὑψηρῶν ἐνωμοτάρχης Κοντορῆκος Στέργιος τοῦ Γεωργίου, φοιτητῆς τῆς θεολογίας, ἐλάχιστα ἐρείπια τοῦ μονυδρίου σφῆζονται, ἐξακολουθεῖ ὁμως ἡ τοποθεσία νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Τὸ ἐξωκκλήσιον εὐρίσκεται ΒΔ τῆς Γαλατίστης εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων χιλιομέτρων, μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ χωρίου Λειβαδίου. Σήμερον κεῖται εἰς σωρὸν λίθων διατρήτων ἐν πολλοῖς ὑπὸ σφαιρῶν. Εἰς ἀπόστασιν δέκα περιπυρ μέτρων ὑπάρχει πηγὴ. Ὑπάρχει καὶ λευκὴ τις πλάξ φέρουσα τὸ χάραγμα XIII, εἰς δὲ τὸ δεξιὸν μέρος τὰ γράμματα ΕΑΝ. Ἡ πλάξ εἶναι διάτρητος καὶ αὐτὴ ἐκ σφαιρῶν. Κατὰ τοὺς χωρικοὺς τὸ ἐξωκκλήσιον ἐκτίσθη πιθανῶς τὸ 1850 καὶ κατέπεσε τὸ 1907. Πρὸ ἐξηκονταετίας τὸ ἐξωκκλήσιον ἀπετέλει μονήν, εἰς τὴν ὁποίαν διέμενον τεσσαράκοντα μοναχοὶ ὑπὸ ἡγούμενόν τινα Γερμανόν, καταγόμενον ἐκ Ζαγκλιβερίου. Ἡ μονὴ εἶχε περὶ τὰ πεντακόσια στρέμματα ἀγρῶν, τετρακοσίας ἀγελάδας καὶ τρεῖς χιλιάδας αἰγοπροβάτων. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον καὶ κέντρον τροφοδοσίας τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων. Ἐξῶθι τοῦ Μοναστηρίου συνήφθησαν σφοδραὶ μάχαι μεταξὺ τοῦ σώματος τοῦ καπετὰν Νταφώτη καὶ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ὑπὸ τινα Μπαϊράμ. Ἡ σπουδαιότερα τῶν μαχῶν ὑπῆρξεν ἡ συναφθεῖσα τὴν 2αν Μαΐου 1904, ὅποτε πιθανῶς κατέπεσε καὶ τὸ μοναστήριον. Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς μονῆς ἡ ἀκίνητος περιουσία αὐτῆς ἐξεποιήθη καὶ καλλιεργεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν κατοίκων Γαλατίστης καὶ Λειβαδίου.

Αἱ παραδόσεις τῶν χωρικῶν περὶ τῆς κτίσεως τῆς μονῆς δὲν φαίνονται πολὺ ἀκριβεῖς. Πρόκειται περὶ ὑστερογενῶν μυθευμάτων. Ἐπίσης ὀλίγον πιθανὸν φαίνεται ὅτι πρὸ ἐξηκονταετίας ἴστατο ἔτι ὀρθὴ καὶ διέμενον ἐν αὐτῇ τεσσαράκοντα μοναχοί. Τὸ μόνον βέβαιον ἐξ ὄλων αὐτῶν εἶναι αἱ μάχαι τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν πρὸς τοὺς Τούρκους, μαρτύριον τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσιν αἱ ὀπαὶ τῶν σφαιρῶν.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΥ

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ὁ ἐπιφανὴς βυζαντινολόγος Η. Grégoire ἀσχολούμενος περὶ τὸ ὄνομα τῶν Μελιγκῶν τοῦ Ταυγέτου καὶ δεχόμενος ὅτι τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ Meliniki διὰ μεταθέσεως, καταληξάσης εἰς τὴν μορφήν Melinki (*Μελιγκοί*), διότι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δὲν ἀπαντᾷ τὸ σύμπλεγμα *ln*, ὑπενθύμισεν ὅτι τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Melnik, ἡ ὁποία μετεγράφη

¹ Βλ. Παπαγεωργίου, ἐνθ' ἀν. σ. 416 κέ.

² Βλ. Βασδαβέλλη, ἐνθ' ἀν. σ. 55.